

طرح پیشنهادی «مدرسه‌ی سبز» در راستای «شهر سالم»

عباس خرمی

اشاره :

موضوع پیوستن شهرستان نهاوند به پروژه‌ی «شهر سالم» از سال ۱۳۷۸ با سخنرانی جناب آقای مهندس نعمت‌الله سیف در جلسه‌ی نهادشناسی مؤسسه (۷۸/۱۱/۱۰) در جمع همشهریان مقیم مرکز مطرح گردید و گزارش آن برای مسئولان اجرایی شهرستان نهاوند و استان همدان ارسال گردید و خوشبختانه مورد توجه جناب آقای آشناگر فرماندار وقت نهاوند و جناب آقای دکتر جابریان استاندار محترم وقت استان همدان قرار گرفت و به تصویب رسید و هم‌اکنون نیز از سوی علاقه‌مندان در نهاوند و تهران پیگیری می‌شود و امیدوار هستیم هرچه زودتر این مصوبه عملی گردد.

جناب آقای عباس خرمی همشهری فرهنگی و عضو محترم هیئت امنای مؤسسه که تربیت نسلی سالم و آگاه را بسیار حیاتی می‌دانند و برای نهاوند به عنوان «شهر سالم» مدارسی متناسب با آن انتظار دارند، با ارائه‌ی طرحی پیشنهادی به عنوان «مدرسه‌ی سبز» در راستای شهر سالم از فرهنگیان شهرستان نهاوند خواسته‌اند به این ضرورت توجه جدی نمایند و زمینه‌ی اجرایی آن را فراهم سازند.

«فرهنگان» ضمن تشکر از طرح پیشنهادی ایشان، آن‌را، با اندکی تلخیص به اطلاع همشهریان و سایر علاقه‌مندان می‌رساند تا با بررسی و اظهار نظرهای تکمیلی خود این اقدام فرهنگی را کمال و غنای بیش‌تری بخشند.

«فرهنگان»

هدف:

به وجود آوردن محیطی پاک‌تر و سالم‌تر که ارتباط افراد آن جامعه (مدرسه) با محیط زیست و نیز هم‌نوعان خود به‌طور شایسته تنظیم و رعایت شود، به نحوی که آثار آن در محیط خانواده و شهر به‌وضوح مشاهده گردد.

فضای اجرا:

دو مدرسه‌ی ابتدایی به صورت انتخابی (یک مدرسه‌ی دخترانه و یک مدرسه‌ی پسرانه).

عوامل اجرا:

رئیس محترم آموزش و پرورش، شهردار محترم شهر، رئیس محترم راهنمایی و رانندگی منطقه، مدیران محترم دو مدرسه، کلیه‌ی آموزگاران و همکاران محترم دو مدرسه، اولیای محترم دانش‌آموزان دو مدرسه، دانش‌آموزان محترم دو مدرسه

زمان اجرا:

از آغاز تا پایان سال تحصیلی به‌طور لاینقطع همراه با روحیه‌ای شاداب و خستگی‌ناپذیر.

هزینه‌ی اجرای طرح:

از سرانه‌ای که به مدرسه تعلق می‌گیرد، و نیز کمک‌های داوطلبانه‌ی اولیا، شهرداری، راهنمایی و رانندگی و ...

شمول طرح:

- کلیه‌ی نیروهای انسانی مدرسه (مدیر، ناظم، معلمان، خدمتگزاران، سرایدار، دانش‌آموزان و اولیای دانش‌آموزان)
- محدوده‌ی طرح: مدرسه (کلاس‌ها، راهروها، حیاط، سالن و...)، محیط خانواده و شهر.

مراحل اجرای طرح :

- ۱- توجیه شهردار محترم شهر به دلیل این که مدارس مجری در بخشی از شهر واقع شده ، به منظور حمایت و احیاناً جلب کمک‌هایی که می‌شود از شهرداری توقع داشت.
- ۲- توجیه رئیس محترم راهنمایی و رانندگی منطقه یا شهرستان ، برای جلب همکاری در جهت ایجاد شرایط یادگیری اهم قوانین و مقررات عبور و مرور به دانش‌آموزان (متناسب با شرایط سنی و مقطع تحصیلی)
- ۳- توجیه مدیران محترم مدارس مورد نظر و ایجاد باور و عزم راسخ نسبت به اجرای طرح و رسیدن به اهداف مورد نظر .
- ۴- توجیه معلمان و کارکنان محترم مدارس مورد نظر و ایجاد باور و عزم راسخ نسبت به اجرای طرح و رسیدن به اهداف مورد نظر .
- ۵- توجیه اولیای محترم دانش‌آموزان (حتی الامکان حضور مشترک والدین با هم) به صورت کلاس به کلاس و ایجاد باور و عزم راسخ نسبت به طرح و رسیدن به اهداف مورد نظر .
- ۶- توجیه دانش‌آموزان توسط مدیر ، ناظم و معلمان و نیز اولیای دانش‌آموزان و ایجاد باور و عزم راسخ نسبت به طرح و رسیدن به اهداف مورد نظر.

از کجا شروع کنیم ؟

دفتر مدیر

- انتخاب فضای مناسب برای دفتر مدیر به نحوی که او بتواند در جهت اعمال مدیریت ، با مشکلی مواجه نشود. هم‌چنین ارباب رجوع بتواند به راحتی به ایشان دسترسی داشته باشند.

- نظافت ، نظم و آراستگی دفتر باید چشمگیر ، زیبا ، متناسب ، جاذب و الگو باشد.

- از گل و گیاه طبیعی در مکان‌های مناسب استفاده شود.

- روی میز مدیر همواره مرتب و فاقد کار انجام نشده باشد.
- (از رومیزی و صندلی‌های پاره استفاده نشود).
- شیشه‌های شکسته اعم از پنجره یا رومیزی تعویض شود.
- اگر اتاق جداگانه برای معلمان محترم در نظر گرفته شده، متناسب با دفتر مدیر، آراسته شود به طوری که برای معلمان محترم جاذب و دلچسب و قابل تحمل باشد.
- حتی الامکان تزئین و آرایش اتاق، با نظر و سلیقه‌ی معلمان محترم باشد.
-

کلاس‌ها :

- فضا و رنگ آمیزی کلاس باید شاد و متنوع و حتی الامکان با نظر و سلیقه و همکاری عملی دانش آموزان هر کلاس انجام شود.
- حضور و کمک اولیای دانش آموزان هر کلاس در فرصت‌های مناسب می‌تواند بسیار مفید و مؤثر باشد.
- با رعایت نظافت در کلاس از ظروف مخصوص استفاده شود، به نحوی که دانش آموزان برای ریختن اشغال به راحتی به آن دسترسی داشته باشد.
- (وجود سطل‌های کوچک‌تر برای هر یک نفر یا هر چند نفر می‌تواند مناسب باشد).
- تهیه گل‌دان‌هایی که دانش آموزان به سلیقه‌ی خود در آن گل یا دانه‌های گیاهان دلخواه را بکارند.
- وقتی دانش آموزی برای خلق یک اثر مثل نقاشی، یک انشای خوب، یک کاردستی و کاشتن یک گیاه، زحمتی بکشد، قطعاً نسبت به آن علاقه‌مند می‌شود. اگر مکانی در کلاس برای نگهداری این آثار در نظر گرفته شود، دانش آموز نه تنها از آمدن به مدرسه اظهار بیزاری نمی‌کند، بلکه از حضور در مدرسه لذت می‌برد.

- هرگونه ایجاد تنوع و ابتکاری که آموزگار محترم آنرا برای جالب و جذاب‌تر کردن فضای کلاس، لازم بداند، اقدام نماید.

... و ...

برنامه‌ی عمومی کلاس‌ها:

- تمیز و نظیف نگهداشتن کلاس به عهده‌ی کلیه‌ی دانش‌آموزان هر کلاس است که همواره با نظارت معلم محترم اعمال می‌شود.

(حتی اگر تکه کاغذی زیر میزی افتاده باشد معلم محترم حساسیت به خرج بدهد تا در دانش‌آموزان ایجاد حساسیت کند).

- هرچند روز یک‌بار نظافت عمومی با کمک و نظارت معلم محترم کلاس انجام می‌گیرد. (شامل جارو زدن کلاس، تمیز کردن دیوارها، شیشه‌ها ... و هر کار دیگری که به ابتکار معلم محترم لازم باشد).

- کنترل و نظارت دائمی آموزگار محترم بر نظم لباس و پوشش دانش‌آموزان از قبیل مرتب بودن یقه، دکمه‌ها، خاکی نبودن لباس، کیف، کفش، دست‌ها و ناخن‌ها و ... (که از دیرباز مورد توجه بوده است).

- حساسیت و توجه دائمی به دست‌نویشت و درست نویسی دانش‌آموزان. (یکی از ابزارها و عواملی که می‌تواند شخصیت دانش‌آموز را شکل بدهد، توجه و دقت به خط است، که در آینده می‌تواند معرف او باشد).

- کنترل و نظارت آموزگار محترم با همکاری مستمر اولیای محترم بر این که فرزندان، هر شب قبل از خواب حتماً مسواک بزنند (والدین محترم حتی الامکان در این امر سماجت به خرج بدهند).

این عمل آثار بسیار مثبت فراوانی دارد از جمله:

□ در سلامتی و شادابی فرزندان بسیار مؤثر است.

□ ممارست در تکرار یک عمل صحیح و پسندیده لذت بخش می شود، به طوری که ترک آن موجب کسالت خواهد شد.

□ شخص در می یابد که می تواند کارهای خوب دیگر را نیز به طور مستمر و مداوم انجام بدهد.

- آموزگار محترم هر روزه قبل از شروع درس از چند نفر از دانش آموزان سؤال می کند که: امروز در مسیر خانه تا مدرسه چه چیزهایی مشاهده کرده اند.

(منظور این است که راجع به مشاهدات بحث و گفت و گو شود تا میزان حساسیت دانش آموزان به محیط و جهان پیرامون افزایش یابد. مثلاً وقتی دانش آموز می گوید دیدم شخصی هنگام عبور از پیاده رو به زمین افتاد، به دقت باید پیرامون این حادثه بحث و گفت و گو شود و علت را جست و جو کرد و احتمالات را برشمرد که آیا شهرداری مقصر بوده است؟ مغازه دار مقصر بوده؟ خود فرد مقصر بوده؟ چه کارهایی باید انجام شود که این گونه اتفاقات پیش نیاید؟)

برنامه‌ی عمومی مدرسه:

- نظافت کلی محوطه با همکاری مدیر، ناظم و معلمان محترم و نمایندگان که به صورت دوره‌ای از هر کلاس معرفی می شوند، صورت می گیرد. به نحوی که تا پایان سال هر دانش آموز حداقل یک بار در این برنامه شرکت داشته باشد.

(چون فرصت و وقت زیادی نمی برد، این برنامه می تواند در فاصله‌ی یکی از زنگ‌های تفریح انجام شود.)

- استفاده از فضای عمومی مدرسه، هم چنین مکان‌هایی در شهر با تعیین و همکاری شهرداری محترم برای انجام کارهای عملی و کشت و کار در نظر گرفته شود.

(این محل‌ها هر قدر به مدرسه نزدیک‌تر باشد برای بازدید مکرر و نیز مراقبت دانش‌آموزان از فعالیت‌های خویش مفید و مؤثرتر است).

- این گونه برنامه‌ها می‌تواند متناسب با فصل انجام شود.

- اجرای برنامه‌ی آموزش قوانین راهنمایی و رانندگی با همکاری عوامل و افسران محترم و خوش اخلاق و خوش پوش راهنمایی و رانندگی، با بهره‌گیری از وسایل کمک آموزشی و نیز انجام بازدیدهایی در سطح شهر.

□ با توجه به شرایط سنی در مقطع ابتدایی، آموزش تمامی قوانین راهنمایی و رانندگی ضرورت ندارد. لیکن آشنایی با موارد زیر و بسنده کردن به همین مقدار در این مقطع، فراگیری دانش آموزان را آسان‌تر و عمیق‌تر و ماندگارتر می‌کند. به نحوی که آنان نسبت به دانسته‌های خود حساس و عامل می‌شوند، تا جایی که اگر موارد خلافی مشاهده کنند عکس‌العمل نشان می‌دهند و این موفقیت بزرگی است.

۱- آشنایی با معنی و مفهوم خط عابر پیاده و بیان فلسفه و لزوم رعایت آن از سوی رانندگان و عابران پیاده. (برای مثال، عبور افراد گوناگون به خصوص نابینایان از خط کشی عابر پیاده را، می‌توان برای دانش‌آموزان مجسم کرد).

۲- آشنایی با معنی و مفهوم خطوط خیابان‌ها و بزرگراه‌ها (خط ممتد و منقطع) و بیان فلسفه و لزوم رعایت آن از سوی رانندگان.

(برای مثال، علاوه بر به وجود آمدن نظم و تسهیل در امر رفت و آمد، می‌توان، به ضرورت و فوریت کمک‌رسانی آمبولانس‌ها، آتش‌نشانی‌ها و پلیس اشاره کرد که در صورت رعایت مفهوم خط‌کشی‌ها، آن‌ها می‌توانند با سرعت بیش‌تر به انجام وظیفه بپردازند و جان انسان‌هایی را به موقع نجات بدهند).

۳- آشنایی با معنی و مفهوم چراغ‌های راهنما در چهار راه‌ها و بیان فلسفه و لزوم رعایت آن از سوی رانندگان و عابران پیاده ...

رفتار سازی در اخلاق

- حساسیت و تأثیر اولین برخوردهای آموزگار محترم در روزهای نخست ورود دانش‌آموزان به مدرسه و ماندگار بودن آن، اقتضا می‌کند که معلمان عزیز به خصوص معلمان کلاس اول، با دقت و تأمل بیش‌تر نسبت به اخلاق و رفتار خود، این مسئولیت سنگین را اجرا نمایند.

(طبق آمار، بیش‌ترین خاطره‌ی به‌یاد ماندنی مربوط به سال‌های اول دبستان یا اولین برخوردهاست، چه زشت، چه زیبا)

- مطالعه‌ی کتاب‌های روان‌شناسی معتبر و تأیید شده در خصوص کودکان و نیز بهره‌گیری از صاحب‌نظران و افراد باتجربه، در موفقیت و اجرای وظیفه، بسیار مفید و مؤثر است.

- هیچ‌گاه نباید از پرسیدن و استفاده کردن از تجارب دیگران شرم‌منده شد و مضایقه نمود.

- وجود نشاط و لبخند از جمله ابزار کار است که همواره باید در شرایط طبیعی و معمولی آن‌را همراه داشت.

- نباید از ابزار اخم و عصبانیت و تأثیر تربیتی و مثبت آن غافل شد، به شرط آن‌که با دقت، به اندازه و به‌جا استفاده شود.

- واقع‌بینی و واقع‌گرایی باید با صمیمیت و جدیت و دلسوزی همراه باشد.

- از تعریف و تمجیدهای بی‌مورد و دروغین درباره‌ی بچه‌ها باید دوری جست. عیب‌ها را برای رفع آن باید با احتیاط و در فضایی مناسب متذکر شد. نباید هیچ‌زشتی را زیبا و هیچ‌زیبایی را زشت جلوه داد.

- باید بنا را بر پذیرفتن اظهارات دانش‌آموزان گذاشت، مگر آن‌که خلافی مشاهده گردد، آن‌گاه در تنهایی بررسی و تذکر داده شود.

- حرف شنوی از بچه‌ها تا حدودی بسیار کارساز است و باید مد نظر قرار گیرد.
سه اصل زیر به صورت جدی و مدام مورد توجه و تذکر معلم محترم قرار گیرد.
(لااقل هر روز به بهانه‌ای یادآوری شود).
۱- احترام به حقوق دیگران در قالب رعایت قانون:
الف - حقوق شخصی (فردی)

مثل اموال (مداد ، مدادپاک کن ، کیف و ...) مربوط به خود و یا دیگران .

ب - حقوق عمومی

مثل حضور در کلاس ، گوش دادن به درس ، داشتن جا و مکان ، بازی و ورزش

و ...

ج - رعایت نظم و انضباط و رعایت نوبت در هر کجا که صف وجود داشته باشد،
مثل رفتن به کلاس ، بیرون آمدن از کلاس هنگام آب خوردن و ...
(تمرین صبر و حوصله و عادت کردن به رعایت قوانین و مقررات در زندگی حال و آینده مورد نظر است).

۲- عذرخواهی کردن به خاطر خطا و اشتباه ، به عنوان جبران خطا و ادای دین نسبت به دیگران.

یکی از مواردی که موجب می‌شود بین افراد جامعه دائماً بگومگو و جنگ و جدل باشد، نپذیرفتن و به گردن نگرفتن خطا و اشتباه و به تبع آن عدم عذرخواهی کردن است . این مسئله را در تصادفات رانندگی که هر روزه در گوشه و کنار شهر اتفاق می‌افتد شاهدیم که گاهی هم به جاهای باریک کشیده می‌شود. در این گونه موارد ، یکی از طرفین قطعاً مقصر است. لیکن مشاهده‌ی صحنه‌ی ناگوار ، تصور پرداختن وجه سنگین خسارت و ... موجب می‌شود که شخص نه تنها عذرخواهی ننماید بلکه تلاش می‌کند تقصیر را به گردن دیگری بیندازد . طرف دیگر هم این رندی و زرنگی را بعضاً

تحمل نمی‌کند و ماجرا گاه به زرد و خورد هم منجر می‌شود. حال آن که با یک معذرت‌خواهی، ای بسا طرف مقابل با توجه به خسارتی که به او وارد شده است گذشت می‌کند و می‌رود. اگر هم قصد بخشش نداشته باشد با همان عذرخواهی، با کمال ادب و احترام به یک‌دیگر، منتظر آمدن پلیس می‌مانند. خیلی اتفاق افتاده که چنین صحنه‌هایی منجر به دوستی‌های بعدی شده است. در روابط بین افراد خانواده نیز این چنین است. خانواده‌هایی که در بینشان فرهنگ معذرت‌خواهی رعایت می‌شود، شادی و نشاط آنان دوام بیش‌تری دارند و اختلاف کم‌تری خواهند داشت. اگر هم اختلافی پیش آید با همین شیوه‌ی معقول، خیلی زود حل می‌شود.

واقعاً اگر ما بتوانیم آماری از بروز اختلافاتی که منجر به جدایی و طلاق بین زن و شوهر می‌گردد، تهیه کنیم، در می‌یابیم که یکی از طرفین و یا دو طرف از ابتدای کودکی عذرخواهی را یاد نگرفته‌اند و امروز که بزرگ شده‌اند برایشان سخت است که معذرت بخواهند و این باعث می‌شود که چنین افرادی بر اشتباهات خود پافشاری نمایند، حتی اگر به فروپاشی بنیان یک خانواده بینجامد. بنابراین تمرین عذرخواهی کردن از سنین کودکی، امر بسیار مهمی است که بخشی از سلامت جامعه را تضمین می‌کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۳- اهمیت دادن به احساس و وجدان اخلاقی

- یادآوری و معرفی وجدان به دانش‌آموزان، به نحوی که همیشه آن‌را در کنار خود احساس نمایند، کاری بسیار ظریف، پیچیده، حساس و مؤثر است. در واقع بحث وجدان، مکمل و متمم بحث قبلی (عذرخواهی کردن) است. اگر دانش‌آموزی از این‌که به دیگری تهنه زده است از او عذرخواهی کند و با بخشش مواجه شود، هم این و هم آن دانش‌آموز در درون خود، حالت لذت و ابتهاجی پیدا خواهند کرد که شاید با هیچ خوشحالی دیگری قابل مقایسه نباشد. وقتی دانش‌آموز این نیروی درونی را

بشناسد و عادت کند که به او توجه داشته باشد، وجدان او تقویت می‌شود و این تقویت موجب می‌گردد که هنگام ارتکاب کار زشت یا دروغ گفتن، او را مذمت و سرزنش کند تا جایی که زبان او را به اعتراف و عذرخواهی می‌گشاید و از این کار لذت می‌برد و آرامش می‌یابد. هر قدر این توجه و مراقبت‌ها بیش‌تر باشد، وجدان قوت و قدرت بیش‌تری می‌یابد. تا جایی که شخص را از ارتکاب کار غلط و خطا و یا گفتن سخن زشت و دروغ، باز می‌دارد و این نهایت آرزوی یک معلم و یک مجموعه تربیتی است که دانش‌آموزانی تحویل جامعه بدهد که وجدان خویش را بشناسند و همواره در جهت راضی‌نگهداشتن آن سعی و کوشش کنند. این‌ها به‌زودی کسانی خواهند شد که اداره‌ی امور یک جامعه را به دست خواهند گرفت.

آیا می‌توانید سالم بودن چنین جامعه‌ای را تصور کنید؟

بنابراین، مقوله‌ی وجدان، نادیدنی در عین حال ملموسی است که به راحتی برای دانش‌آموزان می‌توان از آن سخن گفت. در واقع زیربنای بحث توحید، شناخت و معرفی وجدان است، زیرا پیامبر اکرم (ص) فرمود: من عرف نفسه فقد عرف ربه.

اگر ما بتوانیم وجدان را به‌عنوان نیروی جلوبرنده و هم‌چنین بازدارنده در تصمیم‌گیری‌ها (که در اندرون دانش‌آموزان نیز وجود دارد) معرفی و تقویت نماییم، کار بسیار ارزنده و بزرگی را برای حال و آینده انجام داده و زمینه را برای تجلی فطرت توحیدی مهیا ساخته‌ایم. آن‌گاه وجدان ما نیز راضی و خرسند خواهد شد از این‌که برای پیشگیری از بروز ناهنجاری‌های اجتماعی، با کم‌ترین هزینه و در بهترین شرایط در راستای تعلیم و تربیت، کاری اصولی انجام داده‌ایم.